

Naturen – en pedagogisk arena i de tidiga skolåren?

– En jämförande studie av pedagogers syn på utomhuspedagogik i en landsbygdskommun och i en stadskommun

Evelina Andersson Emma Hansson

**Examensarbete 10 p
Utbildningsvetenskap 41- 60 p
Lärarprogrammet
Institutionen för individ och samhälle
Höstterminen 2007**

Arbetets art: Examensarbete 10 poäng, Lärarprogrammet

Titel: Naturen - en pedagogisk arena i de tidiga skolåren? – En jämförande studie av pedagogers syn på utomhuspedagogik i en landsbygdskommun och i en statskommun

Engelsk titel: The outdoor environment - a pedagogical arena in early education? A comparative study of views on outdoor education of teachers working in rural and urban municipalities

Sidantal: 19

Författare: Evelina Andersson och Emma Hansson

Handledare: Maria Svedäng

Examinator: Ulla Runesson

Datum: Oktober 2007

Sammanfattning

Bakgrund: Anledningen till att vi valde att skriva om utomhuspedagogik är att vi som blivande lärare i de tidiga skolåren anser att det är viktigt att elever vistas utomhus. I dagens samhälle äger lärandet i första hand rum inomhus eller genom teoretiskt beskrivande. Utomhuspedagogik är en viktig bas för kroppens behov av rörelse och sinnlig erfarenhet liksom hjärnans stimulans. Utomhuspedagogik kan i och med detta bli ett betydelsefullt redskap för att levandegöra läroplanens intentioner.

Syfte: Syftet med studien är att undersöka i vilken utsträckning pedagoger i en landsbygdskommun respektive en stadskommun använder sig av naturen som en pedagogisk arena, vilket syfte de har med utevistelserna samt vad de ser för fördelar och nackdelar med att undervisa utomhus.

Metod: Vi har valt att göra en jämförande studie mellan pedagogers syn på utomhuspedagogik i en landsbygdskommun och i en stadskommun. Studien bygger på en kvalitativ och kvantitativ enkätundersökning med strukturerande frågor som utgår från våra frågeställningar.

Resultat: Resultatet visade att samtliga pedagoger var positiva till utomhuspedagogik. Resultatet visade även att pedagogerna på landsbygden, i betydligt större utsträckning än pedagogerna i staden undervisar utomhus. Pedagogerna på landsbygden såg också fler fördelar/syften med att undervisa utomhus, samtidigt som de uttryckte fler nackdelar än pedagogerna i staden.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	2
Syfte	2
Frågeställningar.....	2
Forskningsbakgrund	3
Utomhuspedagogik	3
Historik	3
Varför utomhuspedagogik?.....	4
Hälsoperspektiv.....	5
Lärandeperspektiv.....	6
Socialt perspektiv.....	7
Teoretiska utgångspunkter.....	8
John Dewey.....	8
Metod.....	9
Etik.....	10
Urval och genomförande.....	10
Bortfallsanalys	11
Validitet.....	11
Tolkning och analys.....	11
Resultat.....	12
Så ofta arbetar pedagogerna med utomhuspedagogik	13
Pedagogernas syfte med utomhuspedagogik	13
Nackdelar med utomhuspedagogik.....	15
Sammanfattning av resultat.....	16
Diskussion	16
Framtida forskning.....	19
Slutord.....	19
Referenser	20
Bilaga 1	
Bilaga 2	

Inledning

Vi har valt att undersöka hur pedagoger använder sig av utomhuspedagogik i de tidiga skolåren. Detta ämne ligger oss varmt om hjärtat, då vi insett vikten av att flytta ut undervisningen – ut i det fria. Vårt intresse för utomhuspedagogik väcktes redan som barn, då vi båda var aktiva inom Friluftsförbundet och dess olika verksamheter som t.ex. *Mulle*, *Strövarna* och *Friluftssarna*. Vi är båda uppvuxna på landsbygden med närhet till både skog, hav och insjö. När vi ser tillbaka på vår grundskoletid anser vi att naturen inte utnyttjades tillräckligt mycket som en pedagogisk arena, trots att den låg nära till hands. Vi har en känsla av att skolor på landsbygden utnyttjar naturen i undervisningen mer än skolor i staden, eftersom vi menar att de oftast har större tillgång och närhet till naturen, än vad skolor i staden har. Med begreppet *naturen* menar vi inte bara skogen, utan även andra utomhusmiljöer som t.ex. parken, skolgården och stranden. Vi blev därför nyfikna på att jämföra hur pedagoger i en landsbygdskommun respektive en stadskommun använder sig av utomhuspedagogik.

Sättet att organisera verksamheter inom skolan är djupt traditionellt, med särskilda lokaler, anställd personal, ämnen och läromedel. Trots att skolans organisation med ett ämnesuppdelat schema och timplaner är stark ifrågasatt idag, fylls fortfarande många elevers vardag av uppsplittring i ämnen och avgränsade arbetspass. Att istället låta upplevelsen och en vidgad omgivning inspirera eleverna, gör att de lättare förstår sammanhang och ser helheter. Att bedriva undervisning utomhus bör därför inte vara en parallell process till annan verksamhet, utan en naturlig del i undervisningen. Inomhus görs många ansträngningar för att konkretisera och göra abstrakta fenomen begripliga för eleverna. Utanför klassrummets begränsningar öppnar sig en stor och konkret värld med rik mångfald, som erbjuder upplevelser och stimulerar våra sinnen (Ericsson, 2002). Naturen erbjuder ständiga variationer. Det finns alltid något nytt att upptäcka, något som kan väcka intresset. Intrycken strömmar över oss och våra sinnen fungerar som mottagarapparater. Såväl hörsel, syn, lukt och känselsinnet utnyttjas. Genom leken stimuleras balanssinnet, muskel- och ledsinnet (Braute och Bang, 1997). Genom att ”öppna dörrarna” - ut i det fria, har man möjlighet att se nya perspektiv och inleda en förändringsprocess (Brügge, 2007).

Syfte och frågeställningar

Genom egna erfarenheter från verksamhetsförlagd utbildning samt från litteraturstudier, har vi insett värdet av att använda naturen som en pedagogisk arena i undervisningen. Vår hypotes är att skolor på landsbygden använder sig mer av utomhuspedagogik än skolor i staden, eftersom vi menar att skolor på landsbygden i regel har närmare och större tillgång till naturen. Därför vill vi i vår studie göra en jämförelse mellan en landsbygdskommun och en stadskommun, för att se hur verkligheten egentligen ser ut.

Att som pedagog bestämma sig för att lämna rummets fyra väggar och gå ut i en omgivning som saknar begränsningar, är för många en ovan och främmande tanke. Ändå blir helheter och sammanhang mycket mer tydliga i naturen (Ericsson, 2002). I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo94), under mål att sträva mot, kan man läsa att skolan skall sträva efter att varje elev utvecklar nyfikenhet och lust att lära.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Eleverna skall få möjligheter att ta initiativ och ansvar. De skall ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att arbeta självständigt och lösa problem. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna skall tillägna sig kunskaper (Lpo94 s 7).

Syfte

Syftet med studien är att undersöka i vilken utsträckning pedagoger i en landsbygdskommun respektive en stadskommun använder sig av naturen som en pedagogisk arena, vilket syfte de har med utevistelserna samt vilka fördelar och nackdelar de ser med att undervisa utomhus.

Frågeställningar

Utifrån vårt syfte har vi formulerat tre frågeställningar som vi vill ha svar på:

- Hur ofta arbetar pedagogerna på landsbygden respektive i staden med utomhuspedagogik?
- Vilket syfte har pedagogerna på landsbygden respektive i staden med utomhusvistelserna?
- Vad ser pedagogerna på landsbygden respektive i staden för fördelar och nackdelar med att undervisa utomhus?

Forskningsbakgrund

Utomhuspedagogik

Under 1900 – talet har människan mer och mer avlägsnats från naturen och idag lever de flesta svenskar i tätorter. Därför är det extra viktigt att våra elever får uppleva vad naturen har att ge. Naturen har i flera länder börjat återfå sin betydelse som kunskapskälla. Sedan flera år har man både i USA och Australien bedrivit ”Outdoor education” (utomhusundervisning) och i Norden finns flera projekt där man använder naturen i det pedagogiska arbetet. Utomhuspedagogik bygger bl.a. på att eleverna själva skall ut i naturen och få upplevelser genom alla sinnen (Leicht Madsen 1999).

Begreppet ”Utomhuspedagogik” har många tolkningar. Centrum för Miljö- och utomhuspedagogik, Linköpings universitet beskriver ”Utomhuspedagogik” på följande sätt:

Utomhuspedagogik är ett förhållningssätt som syftar till lärande i växelspel mellan upplevelse och reflektion, grundat på konkreta erfarenheter i autentiska situationer. Utomhuspedagogik är ett tvärvetenskapligt forsknings- och utbildningsområde som bl.a. innebär:

- Att lärandets rum flyttas ut till samhällsliv, natur- och kulturlandskap
- Att växelspelen mellan sinnelig upplevelse och boklig bildning betonas
- Att platsens betydelse för lärande lyfts fram (Brügge, 2007 s. 26).

Brügge (2007) betonar vikten av att utomhuspedagogik ska vara ett komplement till den traditionella undervisningen, som ofta sker inomhus. Den bör därför ses som en naturlig del i all undervisning. Uterummet blir då en lika självklar inlärningsmiljö som skolans klassrum. Ericsson (2002) menar att undervisningen och lärandet utomhus inte är knutet eller hänvisat till särskilda ämnen eller kunskapsfält. Det handlar istället om att se verkligheten som ett läromedel där endast tänkandet sätter gränser.

Historik

Tidigare var vårt samhälle grundat på jordbruk, jakt och fiske, där människorna levde nära naturen och livet byggde på att vi använde naturresurserna utan att förbruka dem (Braute och Bang, 1997). De senast tre generationerna har människan börjat arbeta i industrier och flyttat ihop i stora städer (Johansson, 2004). Med andra ord är det normalt i dag att man bor i en stad och inte har någon närmare kontakt med naturen än genom maten i livsmedelshallen och programmen på TV (Brügge, 2007). Människan har under kort tid blivit alltmer avskild från naturen och den kunskap hon haft eller kanske omedvetet ägt om naturens egna lagar har försvunnit (Johansson, 2004). Brügge (2007) skriver, att i dag lever de flesta av oss i ett ”urväggen-samhälle”. Med detta menar författaren att alla våra viktiga förbindelser med naturens kretslopp går ”genom väggen”, med hjälp av dricksvattenledningar, elkablar, avloppsrör, ventilationstrummor osv.

Utomhuspedagogikens rötter

Utomhuspedagogikens rötter har betydelse för dagens pedagogik. I den antika världsbilden sattes själen framför kroppen, det teoretiska bildningsidealet framför det praktiska bildningsidealet. Aristoteles (384 – 322 f. Kr), som var Platons elev, kan betraktas som Europas förste biolog. Hans tankar hade en biologisk inriktning där kroppen var den levande symbolen (Dahlgren och Szczepanski, 1997). Aristoteles utgick från våra sinnen och

erfarenheter. Enligt hans sinnesfilosofi uppnås den högsta graden av verklighet genom våra sinnen och erfarenhet av verkligheten (Brügge, 2007). Dahlgren och Szczepanski (1997) skriver att, i utomhuspedagogikens metodologi är den direkta sinnesupplevelsen en central bas för inläring av natur- och kultur fenomen. Glacken i Dahlgren och Szczepanski (1997) menar, att det är hos Aristoteles som vi kan hitta ursprunget till de moderna idéerna om balansen och harmonin i naturen. Det verkliga lärandets idétraditioner fördes vidare av den tjeckiska pedagogen Johann Amos Comenius som levde under 1600 - talet och förespråkade ett lärande i en verklig miljö. För honom blev trädgården en liknelse för konkret lärande. Comenius menade att en ökad kroppslig delaktighet genom att lukta, röra, känna och agera under bildningsprocessen, gav kunskapen liv och erfarenheten blev mer givande (Brügge, 2007). En annan betydelsefull person i utomhuspedagogikens historia är Jean-Jacques Rousseau. Han levde under 1700 - talet och poängterade starkt vikten av mötet mellan barnet och verkligheten under uppväxten. Han menade att barn har ett naturligt rörelsebehov och bäst lär sig genom upplevelser av verkligheten. Han ansåg därför att naturen var en utmärkt plats för att fostra elever till tänkande, fria och självständiga individer. En annan man som såg våra sinnen som grunden för all kunskapsinhämtning och lärande i sin inläringsteori var schweizaren Johann Heinrich Pestalozzi som levde mellan åren 1746 - 1827. Fredrich Fröbel som verkade i början av 1800 - talet utvecklade sedan Pestalozzis metoder där trädgården blev själva kärnan i hans "kindergarten". Den rådande förmedlingspedagogiken blev även stark ifrågasatt av Ellen Key, som levde under åren 1849 - 1926. Hon förespråkade användningen av andra platser än klassrummen i lärandeprocessen. Ellen Key kämpade för en alternativ pedagogik. Utgångspunkten för lärande och kunskap var fältstudier i det verkliga livet. En annan kvinna som representerade att hela omgivningen skulle ses som ett läromedel var Maria Montessori, som verkade i slutet av 1800 - talet till mitten av 1900 - talet. Hon ville utveckla ett holistiskt lärande där hela kroppen var med i lärandeprocessen. Utbildningsfilosofen Paulo Freire som levde under 1900 - talet, betonade också vikten av ett aktivt lärande utanför klassrummets fyra väggar. Detta för att undvika lärandets "bankliknelse", där läraren sätter in och fyller på kunskap i en passiv process. Han betonade även betydelsen av att tala om det man gör och inte bara göra (Brügge, 2007).

Detta är några av de historiska utgångspunkter som har betydelse när man pratar om utomhuspedagogikens rötter. I detta sammanhang ger direktkontakt och konfrontation med fenomen och processer genom utevistelse, en upplevelsemässig aspekt åt inlärningsprocessen (Dahlgren och Szczepanski, 1997).

Varför utomhuspedagogik?

En undersökning visar att barn tillbringar en stor del av sin fritid inomhus. Barn i dagens samhälle har mycket sämre kontakt med naturen än tidigare. Detta gäller både i staden och på landsbygden. Om man hårdrar det, kan man säga att kontakten med naturen går genom bilfönstret och via naturprogrammen på TV (Braute och Bang, 1997). Nordiska ministerrådet uttalade 1990 följande:

Konsekvenserna blir att delar av befolkningen växer upp i städer och tätorter, utan kontakt med naturen. Detta är olyckligt. Inte i första hand på grund av friluftslivet egenvärde (naturupplevelser, lek, aktiv utveckling och samvaro med familjen), utan också därför att bristande naturupplevelser i barndomen kan bidra till att skapa en vuxenbefolkning utan intresse för bevarande av samhällets naturresurser (Nordiska ministerrådet i Braute och Bang, 1997 s. 18)

Att börja med fysiska aktiviteter och få en bred erfarenhet i tidig ålder ökar chanserna till ett aktivt vuxenliv. Det har visat sig att inaktiva barn ofta blir passiva som vuxna (Ekberg och

Erberth, 2000). I dagens skola används inte utomhuspedagogik i speciellt stor utsträckning. Många elever vistas inomhus både under skoltiden och under fritiden, därför är det viktigare än någonsin att elever får möjlighet att uppleva och erfara närmiljön och naturen. Om utomhuspedagogiken blir en del av undervisningen kommer eleverna bl.a., att förutom ämneskunskaperna, få större kunskaper om sin egen närmiljö och naturen och kulturen i närheten (Braute och Bang, 1997). I läroplanen (Lpo94) finns visst stöd för utomhusundervisning, nämligen att utveckla omsorg och respekt för det levande, belysa miljöproblem och öppna elevernas sinne och känsla för naturen (Brügge, 2007). Ytterligare en anledning till att använda sig av utomhuspedagogik är att det ofta ställs helt andra krav i utomhusmiljön, som kan träna samarbete och därmed utveckla social kompetens. En annan fördel med lärande i utomhusmiljöer är att alla sinnen aktiveras och genom dem lär vi oss om vår omvärld utifrån delar och helheter (Brügge, 2007). Utomhuspedagogik främjar också oroliga elever, eftersom de är lättare att fånga i praktiska aktiviteter utomhus. Inomhus distraheras däremot lätt dessa elever av mycket annat. Ute får man dessutom en vacker upplevelse som gör att de flesta elever finner ro och glädje (Tidningen förskolan, 2005).

I en stor undersökning bad man barn i olika åldersgrupper och från olika platser i Sverige att berätta var de helst skulle vilja vara. Slutsatsen blev följande:

Dagens barn längtar framförallt efter lugn och ensamhet. Om de trots allt måste vara tillsammans med någon föredrar de i första hand mor- eller farföräldrarna och i andra hand något djur. Större barn vill gärna vara ute i naturen och älskar att vara i kojor som de själva byggt (Leicht - Madsen, 1999 s. 15).

Denna undersökning säger en hel del om barns stressande och uppsplittrade vardag. Men barnens längtan efter lugn och ro, djur, kojor och stillhet beror inte bara på en stressig och uppsplittrad vardag, utan de tänker ofta rent allmänt på dessa saker (Leicht – Madsen, 1999).

Nedan har vi kategoriserat tre viktiga perspektiv, där vi redogör för några av vinsterna med att arbeta med utomhuspedagogik.

Hälsoperspektiv

Barn behöver röra på sig på olika sätt och framför allt på ett naturligt sätt! Många barn ägnar flera timmar per dag framför TV:n eller datorn, vilket naturligtvis bör kompletteras med rörelse (Ericsson, 2002). Ekberg och Erberth (2000) menar att dagens svenska samhälle är i början av en samhällsförändring som kommer att förändra vårt sätt att leva. Teknikutvecklingen går fort fram och barn har idag många stillasittande aktiviteter att välja bland (Ekberg och Erberth, 2000). Många rapporter visar idag att barn och ungdomars stillasittande och allmänna inaktivitet pekar på en framtid med utbredd ohälsa. Lena Öijen beskriver i en mediastudie att skolämnet idrott och hälsa är en viktig faktor för folkhälsotillståndet, vilket också framgår i Folkhälsoinstitutets kampanj ”Sätt Sverige i rörelse”. Där framhålls främst att fysisk aktivitet för barn och ungdomar är viktigt. Genom regeringens förändring av läroplanen 2003 betonas att skolan har ansvar att erbjuda daglig och regelbunden fysisk aktivitet till alla elever (Brügge, 2007). Raustorp (2000) betonar också vikten av fysisk aktivitet. Han menar att trots samhällsutvecklingen är människan genetiskt sett densamma och kroppen är gjord för rörelse. Ekberg och Erberth (2000) skriver att i skolan märks tydliga effekter av att elever har minskat sin totala mängd fysiska aktiviteter och att man har en annan inställning till utbildning och idrottande. I dag vistas barn och ungdomar under en längre tid på olika skolor och kravet på längre högskole- och universitetsstudier ökar, med detta ökar också kravet på att erbjuda elever en bra skolgång. Raustorp (2000) menar att det finns ett samband mellan regelbunden fysisk

aktivitet och psykisk hälsa. Fysisk aktivitet har en antidepressiv effekt och det påverkar såväl humör som självkänsla, som båda är viktiga faktorer i all inläring. Teoretisk undervisning blir ofta mer konkret när vi övergår till praktiskt arbete och denna växling gynnar ofta vår kreativitet. Hjärnforskaren Matti Bergström och Hansi Gelter som är lektor i biologi anser att, för att elever skall utvecklas intellektuellt fordras motorik i skolan. De menar att hämmas den, hämmas det kreativa tänkandet (Tidningen förskolan, 2005). Fysiska faktorer som har stor betydelse för vårt funktionella utrymme i vardagslivet är i första hand kondition, styrka, rörlighet och koordination. De fysiska faktorerna utgör också ofta grunden för hur vi mår mentalt. Har vi låg kapacitet eller sällan tränar dessa faktorer, tryter orken och den funktionella förmågan, vilket också får konsekvenser för vårt välbefinnande i vardagslivet (Rydqvist och Winroth (2003).

För många elever handlar utomhusmiljön kring bostaden och i skolan om tillrättalagda och plana underlag. Ericsson (2002) menar därför att rörelseträningen bör kompletteras med regelbunden vistelse i naturen, som ger en mer allsidig träning i koordination, kroppsuppfattning och rörelse. Ericsson (2002) skriver vidare att det blir allt viktigare att påvisa möjligheter till naturlig rörelseträning, som många elever annars inte får tillgång till. Elever behöver känna att det är positivt att röra på sig, samtidigt som naturen bidrar till en positiv upplevelse (Ericsson, 2002). I naturen väljer varje elev sin egen väg för sitt behov av kroppsträning. Elevens möjligheter till kroppslig aktivitet har stor betydelse för elevens totala utveckling. Genom rörelse och gemenskap i grupp i naturen utvecklas elevens identitet och deras sociala, fysiska, emotionella och intellektuella utveckling stärks (Drougge, 1996). Skolan bör därför utnyttja uterummet som en pedagogisk resurs, då forskning visar att barns hälsa, motoriska utveckling och koncentrationsförmåga ökar, i en variationsrik och naturpräglad utomhusmiljö (Brügge, 2007).

Lärandeperspektiv

Wallin (2004) skiljer på kunskap och kunnande. Med kunskap definierar hon, den i samhället gemensamt samlade kunskap som finns i t.ex. böcker och artiklar, medan kunnande är personligt för varje individ. Hon tar upp naturvetenskapen som ett exempel, då hon menar att i naturkunskapen är kunskapen dess teorier, modeller och begrepp, medan kunnandet är den personliga förståelsen och det personliga användandet av kunskapen. Wallin (2004) skriver vidare att det personliga kunnandet inte är något som finns färdigt i hjärnan, utan detta kunnande visar sig i relationer, då individen möter ett fenomen. Lärarens undervisning är därför av stor betydelse för elevernas kunskapsinhämtande. Vi vet att elever lär på olika sätt och att variationen i metoder och arbetssätt kan vara avgörande för om alla elever uppnår målen. I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo94) under skolans uppdrag, kan man läsa att: "Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet" (Lpo94, s 8). Här blir utomhuspedagogik ett viktigt redskap till den traditionella undervisningsmiljön, som oftast begränsar sig till ett fåtal möjligheter. Utomhuspedagogik ger variation och nya möjligheter till lärande. Många utomhuspedagoger vittnar också om elevernas ökade lust till att lära, genom undervisning ute i det fria. Genom ökad frihet, såväl intellektuellt som fysiskt, ökar elevernas engagemang (Ericsson, 2002). Matti Bergström och Hansi Gelter betonar att naturen påverkar elevernas inläring. De menar vidare, att i en miljö där dofter och ljus är tydliga och där det är vackert, är hjärnan vidöppen (Tidningen förskolan, 2005). I dagens samhälle får vi människor våra sinnen avtrubbade. Våra sinnen bombarderas ständigt av så starka intryck att vi måste tvinga oss att stänga av dem för att stå ut - i naturen är det tvärtom. För att uppfatta vad som händer i naturen måste vi skärpa

våra sinnen. Vi måste träna oss i att se det vi ser och lyssna till det vi hör, låta dofterna leda oss och känslan tala. Att lära känna naturen med alla sinnen är med andra ord grunden för all senare kunskap om naturen. Ingen kunskap är så tydlig, så lätt att uppfatta och har så lätt att sätta sig kvar i minnet som den vi får genom våra fem sinnen. Den kunskapen måste vi hämta ute i verkligheten, därför är just utevistelserna av så stor betydelse för eleverna (Johansson, 2004). Den direkta upplevelsen är basen och utgångspunkten för lärande ute. Upplevelsen berör hela människan, alla sinnen, känslor, värderingar och tankar, därför ger ett lärande baserat på upplevelser varaktiga kunskaper. Om upptäcker- och utforskarglädje tas tillvara ökar motivationen och elevens lärande ökar. I detta kunskapande involveras känslor, attityder och värderingar. På så sätt påverkas eleven i hela sitt förhållningssätt till naturen och dess komplexitet, en grundläggande förståelse skapas som långsiktigt ger förtrogenhet (Ericsson, 2002).

Sellgren (2003) är övertygad om att lärandet bäst sker utomhus i ett naturligt sammanhang. Detta sammanfattar han i ett naturpedagogiskt credo:

Jag tror på ett lärande liv där jag går ut för att lära in i sol, vatten och vind. Jag tror på en vandring ut, i det oförutsägbara och verkliga. Jag tror på en vind; en oväntad bris av intensiv närvaro. Jag tror också på reflexionens återsken; eftertankens reliefartade skuggbild. Jag tror på ett lärande liv, jag går ut för att lära in (Sellgren, 2003 s. 8).

Socialt perspektiv

Begreppet *socialisation* skapades i början av 1900 – talet av Emile Durkheim. Han menade att en person som inte är mogen för samhällslivet påverkas av den vuxna generationen. Han skriver vidare att socialisation främst sker i förskolan, skolan och familjen, där den sägs ha störst betydelse. Här grundläggs t.ex. människans moralföreställningar, könsroll, språk och självuppfattning (Angelöw och Johnsson, 1990). Flera undersökningar visar att socialt isolerade elever oftare har, eller kommer att få, psykiska problem. Det finns också ett klart samband mellan elevernas sociala status i klassen och deras skolprestationer. Trots detta finns det undersökningar som visar att pedagoger överlag har dålig kunskap om samspelet och de sociala relationerna i klassen (Evenshaug och Hallen, 2001). Dewey (1999) stödjer också dessa undersökningar, när han menar att eleverna inte utvecklas som människor om de isoleras från andra i sina aktiviteter. Det är i meningsfulla och sociala situationer som eleverna får ett lustfyllt lärande, där individen utvecklas i sin roll som samhällsmedborgare. I skolan skapas en social ordning bland elever i klassen och en rangordning som stabiliseras över tid. Ordningen uttrycks i roller och relationer mellan eleverna. För många innebär detta en medvetenhet om plats i gruppen, men också om brister i prestationsförmåga eller färdigheter. Genom att vistas utomhus förändras roller och relationer i gruppen och invanda mönster bryts. Utomhus ges också andra förutsättningar för prestationer och färdigheter och kan därför stärka många elever som känner att de inte alltid duger i den traditionella skolsituationen (Ericsson, 2002). I Lpo94 står det att skolan skall utveckla social kompetens. Raustorp (2000) menar att detta givetvis skall tillämpas i alla skolans ämnen, men betonar att uteverksamhet och idrottsämnet ger extra rika möjligheter till samarbete och ansvarstagande, vilket kan bidra till en fin laganda i klassen och en "vi-känsla" på skolan. Han skriver också att via idrottsundervisningen får många invandrarelever sin första riktiga sociala kontakt med sin klass. Både möjligheten att kommunicera icke verbalt och ämnets internationella karaktär underlättar integration. Genom att vara utomhus tonas konflikter i gruppen ner, eftersom det finns större ytor och flera aktiviteter att välja bland. Genom att eleverna har tillgång till större ytor att röra sig på kommer de längre från de vuxna och måste ibland ta itu med konflikter som uppstår på egen hand, vilket gör att deras självständighet blir större (Tidningen förskolan, 2005). Genom att

förutsättningar för umgänge förändras, bryts negativa sociala mönster. Utomhus är varje elev inte lika påpassad i gruppen som inomhus, man kan gå undan lite, eller rasa ut – om man har behov av det. När man som pedagog bygger upp en regelbunden verksamhet är det oerhört viktigt att eleverna inte upplever konkurrens eller förutbestämda prestationskrav. Det är därför av stor vikt att pedagogen erbjuder aktiviteter där allas upplevelser och iakttagelser tas tillvara. På så vis stärks elevens självkänsla och identitet och eleven får en känsla för naturen som en plats där alla duger och tillåts vara som de är. Genom att undervisa utomhus svetsas även gruppen samman, eftersom man har gemensamma upplevelser att dela och minnas (Ericsson, 2002). Rapporter visar att både barn och vuxna har ett annat sätt att vara tillsammans på när de är ute och får gemensamma upplevelser (Braute och Bang, 1997). De arbetsuppgifter som finns och de problem som uppstår hjälps man åt att lösa. Genom ett medvetet arbete kan uteverksamheten stärka elevernas sociala utveckling. Det är dock viktigt att tänka på att aktiviteterna ska främja samarbete och minska utslagning. Genom samarbete utvecklas också språket, genom att de samtalar om något de ser och upplever (Ericsson, 2002).

Teoretiska utgångspunkter

I vår studie har vi inspirerats av den amerikanske teoretikern och filosofen John Dewey, som har haft stort inflytande i den pedagogiska utvecklingen. I det följande kommer vi att beskriva hans tankar och teorier kring elevers lärande.

John Dewey

Dewey föddes 1859 och dog 1952. "Learning by doing", lära genom att göra, är en viktig del i Deweys erfarenhetslärande. Erfarenhet består av två delar, samspel och kontinuitet (Sahlberg i Ericsson, 2002). Dewey (1999) menar att det inte räcker att imitera någon annan människa, utan det är vad man har för avsikt och förståelse för stoffet som gör det meningsfullt för individen. Det är därför viktigt att eleverna inte bara imiterar och gör som pedagogen gör, utan att eleverna får en förståelse för aktiviteten. Redan för 100 år sedan påpekade Dewey att skolan i sin undervisning ägnade sig åt "korvstoppning", d.v.s. att de gav eleverna mycket abstrakt kunskap på en och samma gång. Han tyckte inte att skolan var tillräckligt effektiv och påpekade betydelsen av gemensamma aktiviteter, där eleverna kunde utveckla ett socialt medvetande med hjälp av sina egna förmågor (Dewey, 1999). Lärandet kan förbättras genom att miljön för lärandet blir så verkligt och meningsfullt som möjligt, eftersom kunskap formas i ett socialt sammanhang. Lärandet är en kombination av tanke, handling, miljö och situation. En situation kan bestå av mötet mellan den som ska lära sig och omgivningen, men kan även bestå av samspel med andra människor. Genom samspelet med andra människor skapas också en känsla av gemenskap i lärandet. Dewey påpekade även balansen mellan elevernas frihet och pedagogens ansvar. Detta kan innebära att sätta upp tydliga ramar när det gäller rörelsefrihet. Det kan också vara den inre friheten, där tankar, fantasi och kreativitet ingår i lärandet (Sahlberg i Ericsson, 2002). Sahlberg i Ericsson (2002) skriver vidare att Dewey även betonade vikten av att motivera eleverna för att skapa ett lustfyllt lärande. Genom att ge eleverna ett tydligt inflytande över sitt eget lärande och låta dem vara delaktiga i vad, hur och när lärandet sker, skapas lust hos eleverna.

Metod

Vi har valt att göra en jämförande studie mellan pedagogers syn på utomhuspedagogik i en landsbygdskommun och i en stadskommun.

Kunskapsintresset i vår studie utgår såväl från en kvalitativ och kvantitativ ansats som från en komparativ ansats. Kvalitativa och kvantitativa metoder är verktyg som används beroende på vilka forskningsfrågor som ställs (Kvale, 1997). Backman (1998) beskriver kvantitativa metoder som mätningar med siffror och tal, medan kvalitativa metoder kännetecknas av verbala formuleringar. Trost (1994) anser att kvantitativa och kvalitativa studier är behövliga och lika mycket värda. Han menar också att dessa två kan användas i kombination med varandra. Intervjuer och enkäter är båda tekniker för att samla information som bygger på frågor (Patel och Tebelius, 1987). Vår ansats är kvalitativ i den mening att undersökningen syftar till att beskriva och analysera vilket syfte pedagogerna i en landsbygdskommun och i en stadskommun har med utevistelserna, samt vad de ser för fördelar och nackdelar med att undervisa utomhus. Kvantitativ i den mening att beskriva och analysera i vilken utsträckning pedagogerna använder sig av naturen som en pedagogisk arena. Den komparativa ansatsen ligger i jämförelsen mellan pedagogers arbetssätt och syn på utomhuspedagogik i en landsbygdskommun och en stadskommun. Håkansson m.fl. i Fransson (2006) menar att när man skall göra en studie som är jämförande är det viktigt att likheter och olikheter inte är förstora mellan de studerande fenomenen. I denna studie utgörs det gemensamma perspektivet av att informanterna ingår i samma yrkeskategori och arbetar mot elever i de tidiga skolåren. Det som skiljer fenomenen åt är att de arbetar på olika arenor med olika förutsättningar. Poängen med att göra en komparativ studie är att vidga perspektiv och referensramar och därmed öppna för olika möjliga synsätt, tolkningar och frågeställningar. Avgörande för vad som framträder är vad som jämförs och på vilket sätt detta sker. Vad som jämförs och hur detta sätts i kontrast mot annat, har därför en avgörande betydelse för vad som framträder och hur detta förstås (Fransson, 2006)

I vår studie har vi valt att använda oss av både en kvalitativ och kvantitativ enkät (Bilaga 2). Vi valde att använda oss av enkäter, eftersom vi ville ha fler skolor som representerade landsbygden respektive staden. Vi anser, att om vi hade använt oss av intervjuer, hade inte validiteten i vår studie blivit lika hög, eftersom vi då kanske bara hade hunnit intervjua pedagoger från en skola på landsbygden respektive en skola i staden. Vid en intervju menar vi även att informanterna kan "förfina" verkligheten med svar som vi vill höra. Enligt Trost (1994) är neutrala frågor i en enkät en fördel, eftersom det ofta är lättare att skriva om sådant som är svårt att tala om. En annan anledning till att vi inte valde att intervjua pedagogerna var att terminen började lida mot sitt slut. Av egna erfarenheter från verksamhetsförlagd utbildning har vi förstått att pedagogerna är mycket upptagna i slutet av vårterminen, då mycket arbete skall slutföras innan sommarlovet. Detta fick vi även bekräftat ifrån några av skolorna i staden, när vi ringde för att få tillåtelse att komma och dela ut enkäter till pedagogerna i skolår ett till tre. Vid en intervju hade pedagogerna varit tvungna att avsätta en längre tid under ett speciellt tillfälle. Vi såg därför en fördel med att använda oss av enkäter, eftersom pedagogerna under en veckas tid kunde sitta ner i lugn och ro och fylla i enkäten när det passade dem. Vår enkät bestod av en kvantitativ del och en kvalitativ del med sammanlagt 11 frågor. Enkätens första sex frågor var av kvantitativ art och gav bl.a. en bild om pedagogens förutsättningar. En av frågorna, *Hur ofta bedriver du undervisning utomhus?*, kommer vi längre fram att redovisa genom ett stapeldiagram. Genom detta kommer vi på ett tydligt sätt kunna visa eventuella skillnader/likheter mellan landsbygden och staden, när det gäller i vilken utsträckning pedagogerna undervisar utomhus. Följande enkätfrågor var av kvalitativ art. Denna del valde vi

att använda oss av för att få mer utförliga svar. När vi formulerade våra frågor utgick vi ifrån våra tre frågeställningar och utifrån dessa formulerade vi sedan flera underfrågor.

Etik

I vår undersökning har vi tagit hänsyn till flera etiska principer. Dessa framgick tydligt i vårt missivbrev (Bilaga 1). Den första principen vi tog hänsyn till var *informerat samtycke*. Detta innebär att man informerar informanterna om undersökningens generella syfte. Här avgör forskaren hur mycket information som skall ges och när den skall ges. I vissa undersökningar undanhålls informanterna det specifika syftet med undersökningen, eftersom de då kan ge förfalskade åsikter eller styras till specifika svar inom ämnet. I vår undersökning valde vi att undanhålla det specifika syftet med studien, d.v.s. vi valde att inte informera informanterna om att det var en jämförande studie mellan skolor på landsbygden och skolor i staden när det gäller utomhuspedagogik. Informerat samtycke innebär också att informanterna deltar frivilligt i undersökningen och har rätt att dra sig ur när som helst (Kvale, 1997). Den andra principen vi tog hänsyn till var *konfidentialitetskravet*. Detta krav innebär att uppgifter om alla de personer som deltar i studien skall behandlas med största möjliga konfidentialitet. Detta innebär att informanternas personuppgifter måste förvaras på ett sådant sätt att inte obehöriga kan komma åt dem (Hwang och Nilsson, 2002). Hwang och Nilsson (2002) skriver vidare att det är viktigt att ta hänsyn till *nyttjandekravet*, vilket vi tagit del av i vår studie. Nyttjandekravet innebär att de uppgifter som samlas in om enskilda personer endast får användas för forskningsändamålet.

Urval och genomförande

Genom att vi tagit del av andra studenters uppsatser har vi förstått vikten av att snabbt ta kontakt med informanterna, vilket vi också gjorde. Detta eftersom terminen började lida mot sitt slut, samtidigt som andra studenter från högskolan också ville ha hjälp av skolorna med sina undersökningar. Innan vi gick ut med enkäten till pedagoger i de tidiga skolåren gjorde vi en pilotstudie med två pedagoger som inte deltog i undersökningen. Av dem framkom att enkäten var bra och tydlig, samtidigt som den krävde eftertanke. Patel och Tebelius (1987) skriver att pilotundersökningar används för att pröva om enkäten kommer att fungera.

Ibland kan det vara svårt att samla in data från alla medlemmar i den population som man har bestämt sig för. Det skulle t.ex. bli allt för dyrt och komplicerat att skicka enkäter till några miljoner människor, därför kan det vara klokt att göra ett urval av populationen (Trost, 1994). Vi gjorde ett bekvämlighetsurval, då informanterna från landsbygdskommunen och stadskommunen ligger nära vår hemort.

Vi ville göra en jämförelse mellan en landsbygdskommun och en stadskommun, när det gällde i vilken utsträckning pedagogerna använder sig av utomhuspedagogik. Vi ville även ta reda på vilket syfte pedagogerna hade, samt vilka för- och nackdelar de såg med att undervisa utomhus. För att validiteten skulle bli hög valde vi ut sex skolor i respektive kommun. Det första vi gjorde var att ta telefonkontakt med rektorerna på skolorna för att få tillåtelse att lämna ut enkäterna till pedagogerna i skolår 1 – 3. Skolorna på landsbygden upplevde vi mer positiva till undersökningen, medan en del skolor i staden var mer tveksamma till att delta i studien. Detta berodde delvis på att de nyss varit med i en annan enkätundersökning, men trots det lyckades vi att övertala dem. Vi valde att personligen lämna ut enkäterna till 10 av våra 12 utvalda skolor. Detta p.g.a. att vi ville få en personlig kontakt med informanterna och på så sätt minska antalet bortfall. Trost (1994) skriver att det är viktigt att skapa en bra och positiv relation till informanterna, så att de känner ett förtroende och inser att undersökningen är

värdefull. Vid överlämnandet av enkäterna informerades vi om när enkäten skulle återlämnas, detta framgick även tydligt i missivbrevet (Bilaga 1). Två av stadsskolorna önskade att få enkäten via mail och post, vilket vi tog hänsyn till. Enkäterna som vi delade ut på landsbygdsskolorna valde vi att personligen hämta, eftersom vi har relativt nära till de skolorna. Eftersom stadsskolorna ligger ca 8 mil från vår hemort valde vi av ekonomiska skäl att skicka med ett färdigadresserat och frankerat vitt kuvert, så att pedagogerna själva kunde skicka tillbaka enkäterna. Trost (1994) skriver att man bör välja vita kuvert, eftersom de bruna kuverten kan ge ett negativt och trist intryck. Författaren skriver vidare att det underlättar om adressen står på kuverten och att frimärken är påklistrade. Hwang och Nilsson (2002) påvisar olika fördelar med att skicka en enkät. En fördel är att man kan hålla kostnaderna nere, trots att man skickar dem till flera informanter.

Bortfallsanalys

Trost (1994) skriver att innan man börjar bearbeta sitt material bör man göra en bortfallsanalys. En bortfallsanalys kan man göra genom att jämföra sitt material med populationen eller med det ursprungliga urvalet.

Vi delade sammanlagt ut 33 enkäter, ca 3 på varje skola. Av dessa fick vi in 30 stycken. De tre enkäterna som saknades representerade en stadsskola. Denna skola önskade att få enkäterna via mail. Detta menar vi kan vara en anledning till att vi inte fick tillbaka enkäterna, eftersom vi anser att den personliga kontakten skapar större förtroende, samtidigt som undersökningen tas på större allvar. Lyckligtvis blev fördelningen av de insamlade enkäterna lika många från landsbygdskommunen som från stadskommunen, 15 - 15. Detta berodde på att en del av pedagogerna på landsbygdsskolorna arbetade i integrerade klasser. Trots bortfallet av de tre enkäterna är vi mycket nöjda med att ha fått in svar från 11 av de 12 skolorna. Vi anser att informanternas svar var väl genomtänkta och utförliga, vilket gav oss mycket information till vår studie.

Validitet

Begreppet validitet innebär att forskaren försöker säkerställa att han verkligen mäter det han avser att mäta (Patel och Tebelius, 1987). I vanliga ordböcker klassificeras *validitet* och *giltighet* till sanningen och verkligheten hos ett uttalande. Ett giltigt uttalande är hållbart, välgrundat och övertygande (Kvale, 1997). I vår undersökning har vi valt ut en landsbygdskommun och en stadskommun. Vi anser att vi har fått utförliga svar på våra frågeställningar från dessa kommuner och kan därför betrakta validiteten i vår studie som hög. Detta är dock inga garantier för att resultatet skulle ha sett likadant ut i övriga landet.

Tolkning och analys

Alvesson och Sköldberg (1994) hävdar; för att en text skall kunna produceras är bl.a. forskarens tolkning av stor betydelse. Efter att vi samlat in data från enkätundersökningen analyserade vi materialet genom en hermeneutisk tolkning. Ordet hermeneutik kommer från grekiska ordet *hermeneia* som betyder "tolkning" och *hermeneuin* som betyder "tolka". Lindholm (1999) skriver därför vidare att "tolkningslära" vore en lämplig översättning. I Starrin (1994) kan man läsa att termen hermeneutik sägs härstamma från "Hermes", namnet på en gud, som enligt den grekiska mytologin är gudarnas sändebud. Hermes uppgift var att översätta gudarnas budskap till människorna, från det gudomliga språket till det mänskliga.

Hermeneutik betyder alltså "att tolka", "att översätta", "att förtydliga", "att klargöra", "att förklara", "att säga". Hermeneutisk tolkning innebär med andra ord att analysera ett material grundligt genom att ständigt växla mellan del och helhet (Kvale, 1997). Starrin (1994) menar att det är viktigt att förståelse av mening alltid sker i ett sammanhang och att förståelsen är beroende av helheten och helheten av delen.

Vi började vårt analysarbete med att läsa igenom samtliga enkäter för att få en förförståelse, samt en helhetsbild av svaren. Därefter skrev vi ner varje svar från respektive fråga, där vi delade upp landsbygden för sig och staden för sig. Vi noterade här likheter och skillnader som vi sedan sammanställde. Dessa sammanställningar från landsbygden respektive från staden ställde vi sedan emot varandra och analyserade.

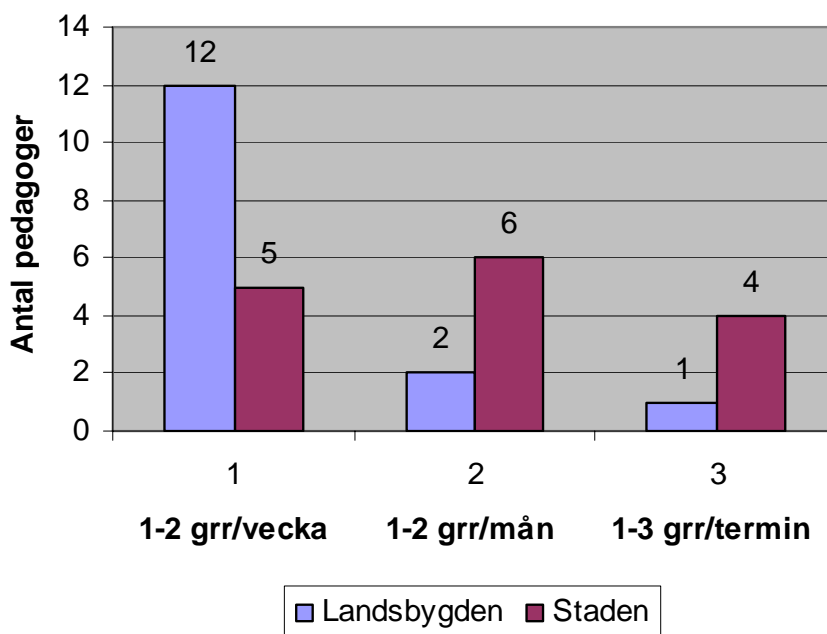
Resultat

Tyngdpunkten av vår dataproduktion är kvalitativ, dvs. av beskrivande karaktär, där informanterna delat med sig av sina erfarenheter och tankar kring utomhuspedagogik. Både informanterna i landsbygdskommunen och i stadskommunen ser stora vinster med att använda naturen som en pedagogisk arena. Gemensamt är att de betonar vikten av att eleverna får möjlighet till rörelse, samt att undervisningen flyttas till sin *rätta miljö*. *Rätt miljö* innebär här att undervisningen flyttas ut i verkligheten och ger eleverna en konkret upplevelse. Den tydligaste skillnaden är att pedagogerna på landsbygden i större utsträckning än pedagogerna i staden, betonar vinsten av den sociala träningen som sker genom utomhusvistelsen. Informanterna menar dock att det finns vissa nackdelar med utomhuspedagogik. Både skolorna på landsbygden och i staden menar att det kan vara svårt att fånga elevernas uppmärksamhet när man undervisar utomhus.

I resultatdelen kommer vi att använda begreppen *majoritet* och *minoritet*. Med *majoritet* menar vi fler än hälften av pedagogerna i respektive kommun och med *minoritet* menar vi mindre än hälften av pedagogerna i respektive kommun.

I enkätundersökningens fyra första frågor (se bilaga 2) framkom det bl.a. att alla informanter var kvinnor. Vi kunde även utläsa att pedagogerna i staden, i större utsträckning, hade en nyare lärarutbildning. Merparten av dessa pedagoger hade slutfört sin lärarexamen under senare delen av 90-talet och 2000-talet, medan den största delen av pedagogerna på landsbygden hade slutfört sin lärarexamen under 60-, 70- och 80-talet. Enkätens tredje fråga: *Vilken klass undervisar du i?*, var en kontrollfråga för att se att alla informanter undervisade i de tidiga skolåren. I den fjärde enkätfrågan fick informanterna svara på hur många elever de har i sin klass. Här kunde vi se en markant skillnad mellan landsbygden och staden. Pedagogerna i staden hade större klasser med 21 elever eller fler, medan pedagogerna på landsbygden hade mindre klasser, ofta 10-15 elever i varje klass.

Så ofta arbetar pedagogerna med utomhuspedagogik

Figur 1. Frekvenstabell av hur ofta pedagogerna arbetar med utomhuspedagogik

Vi kan se en markant skillnad på hur ofta pedagoger på landsbygden och i staden väljer att flytta ut undervisningen. Majoriteten av pedagogerna på landsbygden och minoriteten av pedagogerna i staden undervisar utomhus 1-2 gånger i veckan (se figur 1). Av pedagogerna i staden är det vanligast att undervisa utomhus 1-2 gånger i månaden, medan detta förekommer mer sällan hos pedagogerna på landsbygden. Att undervisa utomhus 1-3 ggr/termin är ovanligare hos samtliga informanter (se figur 1).

Pedagogernas syfte med utomhuspedagogik

Utifrån enkätsvaren kan vi se att pedagogerna på landsbygden gett fler förslag på syften till att undervisa utomhus, än vad pedagogerna i staden gjort. Det finns även likheter mellan pedagogernas syfte med utomhusundervisningen, samt vilka fördelar de ser. Vi har därför valt att presentera dessa frågeställningar under en och samma rubrik.

I vår enkätundersökning kan vi se att pedagogerna på landsbygden respektive i staden i första hand uttryckte två likartade syften med att undervisa utomhus, nämligen att elevernas *rörelsebehov* tillgodoses och att *undervisningen flyttas till sin rätta miljö*. I enkätsvaren kunde vi även utläsa att landsbygdsskolorna hade fler syften med sin utomhusundervisning, än skolor i staden. Nedan har vi kategoriserat de olika syftena i tre olika kategorier; *rörelsebehov/motorisk träning*, *social träning* och *lärandeperspektivet*, där vi anger likheter och skillnader mellan landsbygden och staden.

Rörelsebehov/Motorisk träning

Majoriteten av pedagogerna på landsbygden och i staden uttrycker betydelsen av att *rörelsebehovet* och den *motoriska träningen* tillgodoses i utomhuspedagogiken. I denna

kategori ser vi den största likheten mellan pedagogerna. Två av pedagogerna uttrycker rörelsebehovet på följande sätt:

Vi har stillasittande barn som behöver uppmuntras att vara ute så mycket som är behjälpligt i undervisningen.

Många barn idag är ofta inne och stillasittande. Jag tror att många elever behöver använda kroppen för att lättare förstå.

Hälften av pedagogerna i staden respektive hälften av pedagogerna på landsbygden betonar även vikten av att eleverna får frisk luft genom att vistas utomhus.

Social träning

Majoriteten av pedagoger på landsbygden, och minoriteten av pedagoger i staden, betonar vinsten med den *sociala träningen*, som sker när elever vistas utomhus. Eleverna får här bl.a. möjlighet att träna samspel, ansvar och konflikthantering.

Ute är barnen positiva och det blir färre konflikter för utrymmet är obegränsat. Eleverna känner sig friare när de är ute. De lär sig att samarbeta och ta ansvar.

När eleverna är utomhus hittar de andra kamrater än "de vanliga", de inspireras också till bra sociala lekar.

Lärandeperspektiv

Pedagogerna uttrycker många olika syften som berör *lärandeperspektivet*. Ett gemensamt syfte för drygt hälften av pedagogerna på landsbygden och i staden, är att de båda betonar vikten av att eleverna får uppleva med alla sina sinnen. Många pedagoger menar att det är lättare att stimulera elevernas sinnen utomhus. En pedagog uttalar detta på följande sätt:

Ute får barnen arbeta med alla sina sinnen: se, höra, känna, lukta och smaka. Naturen är som ett stort smörgåsbord!

Huvuddelen av pedagogerna på landsbygden uttrycker betydelsen av att kombinera teori med praktik. Med begreppet *praktik* menar vi inte bara att undervisa utomhus, utan att lära genom att göra, vare sig det är inomhus eller utomhus. Två av pedagogerna beskriver kombinationen av teori och praktik på följande sätt:

Jag tycker att det kan vara bra att kombinera inne och ute genom att t.ex. börja inne med genomgång och utföra arbetet ute, eller tvärt om d.v.s. avsluta inomhus och gå igenom elevernas svar.

Det är viktigt att vi använder oss av den verklighet vi lever i. Det är lättare att fånga barnen där de är, och det blir konkretare för dem.

Även hälften av pedagogerna i staden betonar vikten av att kombinera teori med praktik, men uttrycker att det ibland kan finnas en rädsla att flytta ut undervisningen.

Ibland tror jag att det finns en rädsla: matte ute en dag, hur skall vi hinna färdigt matteböckerna? Man ser inte vinsten med utomhustillvaron.

Det enda syftet som pedagogerna i staden framhåller, i större utsträckning än pedagogerna på landsbygden, är att naturen ger ett större utrymme där eleverna får möjlighet till en större frihetskänsla.

Flera barn koncentrerar sig bättre utomhus och många av övningarna blir roligare när det inte är trångt. För många barn blir det en "aha-upplevelse" och de tar till sig mer kunskap.

Skogen är oändlig vad gäller material och utrymme. Det går att improvisera. Barnen får möjlighet att påverka och upptäcka nya saker.

Hälften av pedagogerna på landsbygden och minoriteten av pedagogerna i staden, uttalar betydelsen av att utomhuspedagogiken skapar lust och glädje, inte bara hos eleverna, utan även hos pedagogerna själva:

Jag upplever att utomhuspedagogik är väldigt uppskattat bland elever och även bland personal. Ett roligt och lärorikt sätt att undervisa i.

Barnen tänker inte på att de lär sig så mycket som de gör, för mycket lärs ju ut genom lek.

Ett annat syfte som hälften av pedagogerna på landsbygden och minoriteten av pedagogerna i staden uttrycker, är att det är viktigt att eleverna får en förståelse för naturen genom att vistas i den. En pedagog uttrycker detta på följande sätt:

För att lära sig mycket om naturen måste man få vara i den: att studera hur naturen förändras under de olika årstiderna, att få se träd, blommor, svampar, fåglar, höra fågelsång etc. Man måste få med sig upplevelsen av naturen! Att tidigt få lära sig att "naturen måste vi vara rädda om", vad kan vi göra för att förbättra vår natur? Hur ser det ut i verkligheten? – Det är viktigt att få en förståelse för naturen.

Nackdelar med utomhuspedagogik

I vår undersökning frågade vi pedagogerna om de såg några nackdelar med att undervisa utomhus. Många av pedagogerna menar att det inte fanns några nackdelar, utan bara fördelar. Gemensamt för både landsbygden och staden var dock att de betonade svårigheten att fånga elevernas uppmärksamhet och få dem att lyssna utomhus.

Att undervisa utomhus kan ibland bli rörigt och svårt då man skall samla in gruppen och elevernas motivation att leka tar över.

Många pedagoger menar att en orsak till detta kan vara att det finns mycket liv som lockar elevernas uppmärksamhet i naturen. Detta var den enda nackdelen som pedagogerna i staden såg med utomhusundervisningen, medan pedagogerna på landsbygden kunde se fler nackdelar. Det vanligaste var att de såg svårigheter med att planera utevistelserna eftersom de menade att vädret spelar in. De betonade även att många elever har svårt att klä sig, det blir kallt och tappar då koncentrationen. En pedagog påpekade att det är viktigt att ta hänsyn till elever med allergier och andra sjukdomar. Några av pedagogerna på landsbygden betonade även att man kan känna en rädsla för att gå ut ensam med en stor grupp elever, ifall något oförutsatt skulle inträffa.

Om man skall gå en längre bit från skolan måste man vara flera vuxna ifall något oförutsatt skulle inträffa.

Sammanfattning av resultat

Resultatet visade att pedagogerna i landsbygds kommunen arbetade mer med utomhuspedagogik än pedagogerna i stadskommunen. Samtliga pedagoger i vår enkätundersökning såg många fördelar med utomhuspedagogiken. Det framkom bl.a. att eleverna fick möjlighet att lära i ett större sammanhang, använda och aktivera sinnen och kroppen genom fysisk aktivitet. Pedagogerna påpekade även att i utomhuspedagogiken ges eleverna möjlighet till olika miljöombyten, där upplevelsen står i centrum och där både teori och praktik kombineras. Undersökningens resultat har också visat ett socialt perspektiv, där vi kunde urskilja den största skillnaden mellan landsbygden och staden. Pedagogerna på landsbygden såg fler möjligheter till social träning i utomhuspedagogiken än vad pedagogerna i staden gjorde. En del pedagoger såg förändrade elevmönster, t.ex. genom att de uppstod andra gruppkonstellationer. Pedagogerna kunde även se vissa nackdelar med utomhuspedagogiken. En gemensam faktor, som både pedagogerna på landsbygden och i staden kunde se, var svårigheten att fånga elevernas uppmärksamhet och få dem att lyssna utomhus.

Diskussion

I vår studie har vi fått en uppfattning om hur ofta samt vilket syfte pedagogerna i en landsbygds kommun respektive i en stadskommun har med utomhuspedagogik. Vi har också fått en insyn i vilka fördelar och nackdelar pedagogerna ser med att undervisa utomhus. Vi ser att pedagogerna har många olika syften och att det finns en stor vilja att flytta ut undervisningen. Vi kan också se en del svårigheter som gör att somliga pedagoger väljer att stanna kvar i klassrummet. Svårigheterna som vi kan urskilja ligger på både vuxennivå och elevnivå.

Av enkätsvaren framgick det att samtliga informanter i undersökningen var kvinnor. Det är svårt att veta om undersökningens resultat hade blivit annorlunda om en del av informanterna hade varit män.

Resultatet visade även att pedagogerna i staden hade en nyare lärarutbildning än pedagogerna på landsbygden. Hur ofta man bedriver utomhuspedagogik menar vi inte har något samband med om man har en ny eller gammal lärarutbildning. Vi anser att pedagogens intresse för att vistas utomhus är den mest avgörande faktorn för att bedriva utomhuspedagogik.

Av resultatet framgick det också att pedagogerna på landsbygden hade mindre klasser, än vad pedagogerna i staden hade. Detta menar vi kan vara en av anledningarna till att pedagogerna i staden inte väljer att bedriva utomhuspedagogik i lika stor utsträckning som pedagogerna på landsbygden. Vi menar att det är lättare att ha med sig en mindre grupp elever ut i naturen än en större. Vi vet att gruppens storlek inte alltid är betydande, utan att gruppens konstellation och egenskaper också spelar en avgörande roll för hur olika verksamheter kan bedrivas.

Vår studie visar att pedagogerna i landsbygds kommunen oftare bedriver utomhuspedagogik än pedagogerna i stadskommunen. Detta anser vi kan bero på att skolorna på landsbygden har närmare och större tillgång till naturen, än vad pedagogerna i staden har. Att ha naturen nära till hands tror vi underlättar valet av att undervisa utomhus, samtidigt som det inte går åt lika mycket tid till att "ta sig ut i naturen". Vi menar också att det många gånger kan vara så att pedagoger som undervisar på landsbygden ofta är uppväxta där och därmed har en större vana att vistas i skog och mark. Detta menar vi gör att de kanske känner att naturen blir en naturlig del, även i skolans vardag.

Utifrån resultatets tre kategorier; *Rörelsebehov/Motorisk träning, Social träning och Lärandeperspektivet*, har vi gjort en tolkning där vi ser, att om pedagogen utgår från konkreta och lustfyllda situationer blir undervisningen mer meningsfull för eleverna. Genom ett konkret och lustfyllt lärande ökar elevernas motivation, förståelse och kunskapsinhämtning. Detta betonar även Dewey (1999), då han menar att det är viktigt att utgå från elevernas livsvärld. Om eleverna kan relatera till det som händer, har de lättare att ta till sig kunskapen och göra den till sin egen. Det är därför viktigt att pedagogen ser till att skapa en miljö som gör detta möjligt. Raustorp (2000) skriver också att det är viktigt med omväxling i skolarbetet. Han menar att teoretisk undervisning ofta "faller på plats" då eleverna får möjlighet att tillämpa kunskaperna praktiskt. Denna växling gynnar vår kreativitet. Många av pedagogerna menar att teorin blir lättare att förstå utomhus, eftersom alla sinnen sätts i anspråk, samtidigt som uppgiften blir mer konkret för eleverna. Brügge (2007) menar att inne- och ute perspektivet ständigt bör stå i växelverkan. Genom en friare skolform ges eleverna möjlighet att söka kunskaper på andra plaster än i klassrummet. Ett gott förhållande mellan inomhus- och utomhusaktiviteter bidrar till att naturen blir en självklar arena att vistas i. Vår undersökning visade att majoriteten av pedagogerna på landsbygden och hälften av pedagogerna i staden betonade vikten av att kombinera teori med praktik, men uttryckte att det ibland kan finnas en rädsla att flytta ut undervisningen. I Lpo94 kan man läsa om föräldrars och elevers rätt till påverkan och inflytande i skolans verksamhet. Skolan har bl.a. skyldighet att förklara vilka mål utbildningen har och vilka rättigheter och skyldigheter elever och föräldrar har. Det kan finnas en del svårigheter förenade med föräldrars engagemang i skolan t.ex. när det gäller matematikundervisningen. De pedagoger som arbetar med matematiken på ett sätt som skiljer sig från den undervisning som elevernas föräldrar är vana vid från sin egen skoltid, kan mötas av förvåning och misstro. Detta sker framförallt i de fall då pedagogen inte följer läroboken under matematiklektionerna, utan istället kanske arbetar med praktiska övningar (Ahlberg m.fl., 2000). Brügge (2007) skriver att en vanlig orsak till att pedagoger väljer att inte undervisa utomhus är att många föräldrar inte förstår varför man skall vara ute så mycket, samtidigt som de undrar vad eleverna egentligen lär sig utomhus. Inför vår kommande pedagogiska yrkesroll kan vi själva känna en rädsla och svårighet, när det gäller att motivera både elever och föräldrar till varför vi väljer att t.ex. undervisa i matematik utomhus och kanske lägga boken åt sidan för en dag. Som pedagog är det viktigt att tänka igenom vilket syfte man har med uppgiften. Vi menar också att det är av stor betydelse att redan från skolstart vänja eleverna vid att vistas utomhus, eftersom de då blir mer förtrogna med naturen.

Ekberg och Erberth (2000) menar att leken bör ses som arbetssätt och som mål för undervisningen. Leken bidrar även till skratt och glädje och skapar ett positivt undervisningsklimat av samspel och gemenskap. Lillemyr (2002) skriver också om lekens betydelse, då han menar att leken är viktig och ofta en väl lämpad arena för att undersöka och experimentera i. Leken engagerar och motiverar eleverna och får en central betydelse för både lärandet och socialisationen. Dewey (1999) menar att lek och arbete är i stort sätt samma sak, men på olika nivåer, beroende på åldern på dem som utför handlingen. Lillemyr (2002) skriver om en undersökning som handlar om elevers intresse för lek och lärande i skolan. Undersökningen visade att elevernas intresse för lärande med stor frihet avtog kraftigt i åldern från fem till nio år. Trots att fem och sex- åringarna var mycket intresserade av ett sådant lärande, var det nästan inga åtta och nio- åringar som var det. Detta förklarades med att elever inte förväntar sig lärande med stor frihet i skolan. Detta menar vi står i motsats till läroplanen, som förespråkar ett allsidigt lärande. Pedagogerna i staden betonade i större utsträckning än pedagogerna på landsbygden, att naturen ger ett större utrymme och frihetskänsla för eleverna. Detta menar vi kan bero på att närmiljön på landsbygden har större öppna ytor som eleverna är mer förtrogna med, till skillnad från skolorna i staden. Samtidigt ser vi ett samband mellan hur

ofta pedagoger bedriver undervisning utomhus och känslan av elevernas frihet. Vår undersökning visar att pedagoger på landsbygden bedriver utomhusundervisning oftare än pedagogerna i staden, vilket vi anser är en av förklaringarna till att pedagogerna i staden upplever elevernas ökade frihetskänsla utomhus.

Den största skillnaden mellan pedagogerna på landsbygden och pedagogerna i staden, kan vi utläsa i kategorin *Social träning*. Majoriteten av pedagogerna på landsbygden, och minoriteten av pedagogerna i staden, betonar vinsten med den sociala träningen som sker när elever vistas utomhus. Vi menar att det är svårare för pedagogerna i staden att se några sociala vinster, eftersom de inte undervisar utomhus i lika stor utsträckning som pedagogerna på landsbygden. Många av pedagogerna i staden betonade även att det kan vara svårt att fånga elevernas uppmärksamhet utomhus. Detta menar vi kan ha ett samband med att pedagogerna i staden inte ser de sociala vinsterna i utomhuspedagogiken. Genom egna erfarenheter vet vi att utomhuspedagogik ger många tillfällen till att träna det sociala samspelet. Detta menar vi beror på att eleverna får tillfälle till miljöombyte, samtidigt som de känner en större "frihet" utomhus, med stora öppna ytor. Ekberg och Erberth (2000) betonar värdet av den verksamhet som bedrivs utomhus. Flera undersökningar visar att barn som arbetar med utomhuspedagogik får en annan inställning till varandra och till naturen. Pramling i Maltén (2003) skriver om hur viktigt det är att omsorg och lärande aldrig skiljs åt. Hon menar att elever lär sig och utvecklas när de är trygga, men också att elever blir trygga när de förstår och begriper. Dewey (1999) menar att man inte utvecklas som människa om man isoleras från andra människor i sina aktiviteter. Det är i meningsfulla och sociala situationer som man får ett lustfyllt lärande, där individen utvecklas in i sin roll som samhällsmedborgare.

Den tydligaste likheten mellan pedagogerna på landsbygden och i staden, kan vi avläsa i kategorin *Rörelsebehov/Motorisk träning*. Denna likhet mellan pedagogerna menar vi kan bero på att rörelsebehovet är så tydligt i utomhuspedagogiken. Vi tror även att pedagogerna är mer medvetna om dagens stillasittande barn och ser därför stora möjligheter till rörelse utomhus. Ekberg och Erberth (2000) betonar betydelsen av den motoriska träningen som en viktig del i elevernas vardag. En allsidig motorisk träning för eleverna har en positiv inverkan för framtiden. Författarna skriver vidare att elever som inte rör på sig när de är unga, kommer med säkerhet inte att röra på sig så mycket som vuxna. Hälften av pedagogerna i staden respektive hälften av pedagogerna på landsbygden betonar även vikten av att eleverna får frisk luft genom att vistas utomhus. Rousseaus tankar om utomhusvistelsen och den friska luftens goda inverkan på barn och ungdomar har bevarats enda in i vårt sekel (Brügge, 2007). Pezzalozzi och Rousseau, har strävat för en fysisk fostran parallellt med den själsliga och intellektuella utvecklingen. Under de senaste årtiondena har vi gått mot en mer helhetsinriktad syn på förhållandet mellan kropp och själ (Raustorp, 2000).

I vår undersökning har det framkommit att pedagogerna på landsbygden gett fler förslag på syften till att undervisa utomhus, än pedagogerna i staden. Detta anser vi kan bero på att landsbygdsskolorna oftare undervisar utomhus och på så sätt har upplevt fler fördelar.

Många av pedagogerna menade att det inte fanns några nackdelar med utomhuspedagogik. Pedagogerna på landsbygden gav dock fler exempel på nackdelar, än pedagogerna i staden, som bara uttryckte en: *svårigheten att fånga elevernas uppmärksamhet och få dem att lyssna utomhus*. Som vi tidigare nämnt anser vi att detta hänger samman med att pedagogerna i staden inte bedriver utomhuspedagogik i lika stor utsträckning och då inte upplevt lika många nackdelar som pedagogerna på landsbygden gjort.

Framtida forskning

Ett möjligt område att forska vidare kring, skulle kunna vara att inta ett elevperspektiv. Genom intervjuer och observationer skulle man kunna undersöka vad elever har för syn och uppfattning om att arbeta och vistas utomhus. Ytterligare ett område att forska vidare kring, skulle kunna vara att ta ett föräldraperspektiv. Vad anser föräldrar om att deras barn undervisas utomhus?

Slutord

Vi är mycket nöjda med processen som fortlöpt under studiens gång. Arbetet har gett oss en fördjupning i ett aktuellt ämne, som vi båda finner stort intresse i. Vi är mycket nöjda över att ha fått in huvuddelen av enkäterna och vill därför rikta ett stort TACK till de pedagoger som tagit sig tid till att hjälpa oss med vår undersökning. Vi vill även tacka vår handledare, Maria Svedäng, för all hjälp och ett gott samarbete.

Resultatet pekar åt att pedagoger på landsbygden oftare undervisar utomhus än pedagoger i staden. Vi önskar och hoppas att fler pedagoger i framtiden inser värdet av utomhuspedagogikens vinster. Vår svenska natur är ett mäktigt klassrum på en yta av 45 miljoner hektar som bara väntar på att få tas i bruk av både barn och vuxna (Brügge, 2007).

Referenser

- Ahlberg, Ann m.fl. (2000). Nämnaren Tema: *Matematik från början*. NCM, Göteborgs universitet.
- Alvesson, Mats och Sköldberg, Kaj (1994). *Tolkning och reflektion : Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Angelöw, Bosse och Johnsson, Thom (1990). *Introduktion till socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Backman, Jarl (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Braute Nyhus, Jorunn och Bang, Christoffer (1997). *Följ med ut! Barn i naturen*. Stockholm: Universitetsförlaget.
- Brügge, Britta m.fl. (2007). *Friluftslivets pedagogik : För kunskap, känsla och livskvalitet*. Stockholm: Liber.
- Dahlgren, Lars Owe och Szczepanski, Anders (1997). *Utomhuspedagogik – Boklig bildning och sinnlig erfarenhet*. Linköping: Linköpings universitet.
- Dewey, John (1999). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Daidalos.
- Drougge, Susanne (1996). *Miljömedvetande genom lek och äventyr i naturen : en beskrivning av I Ur och Skurs metoder*. Stockholm: Friluftsförbundet.
- Ekberg, Jan-Eric och Erberth, Bodil (2000). *Fysisk bildning – om ämnet Idrott och hälsa*. Lund: Studentlitteratur.
- Ericsson, Gunilla (2002). *Lära ute : upplevelser och lärande i naturen*. Hägersten: Friluftsförbundet.
- Evenshaug, Oddbjørn och Hallen, Dag (2001). *Barn och ungdomspsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Fransson, Göran (2006). *Att se varandra i handling: En jämförande studie av kommunikativa arenor och yrkesblivande för nyblivna fänrikar och lärare*. Stockholm : HLS förlag.
- Hwang, Philip och Nilsson, Björn (2002). *Utvecklingspsykologi : från foster till vuxen*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Johansson, Stina (2004). *Bland stubbar och kottar*. Visby: Lt:s förlag.
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Leicht Madsen, Bent (1999). *Barn, djur och natur*. København: Tiedlund förlag.

Lillemyr, Ole Fredrik (2002). *Lek – upplevelse – lärande : i förskola och skola*. Stockholm: Liber.

Lindholm, Stig (1999). *Vägen till vetenskapsfilosofin*. Lund: Academia adacta.

Maltén, Arne (2003). *Att undervisa : en mångfasetterad utmaning*. Lund: Studentlitteratur.

Patel, Runa och Tebelius, Ulla (1987). *Grundbok i forskningsmetodik : kvalitativ och kvantitativ*. Lund: Studentlitteratur.

Raustorp, Anders (2000). *Att lära fysisk aktivitet : Bildning i rörelse, livsstil och hälsa*. Uppsala: Kunskapsföretaget.

Rydqvist, Lars-Göran och Winroth, Jan (2003). *Idrott, friskvård, hälsa och hälsopromotion*. Malmö : SISU Idrottsböcker.

Sellgren, Germund (2003). *Naturpedagogik*. Västerås: Ekelunds förlag AB.

Starrin, Bengt och Svensson, Per-Gunnar (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Tidningen förskolan (2005). *Utomhuspedagogik i förskola och förskoleklass*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.

Trost, Jan (1994). *Enkätboken*. Studentlitteratur: Lund.

Wallin, Anita (2004). *Evolutionsteorin i klassrummet : På väg mot en ämnesdidaktisk teori för undervisning i biologisk evolution*. Göteborg : Acta Universitatis Gothoburgensis.

Styrdokument

Lpo94: *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet : Lpo 94, anpassad till att också omfatta förskoleklassen och fritidshemmet*.(1998). Stockholm: Utbildningsdepartementet/Fritzes.

Bilaga 1

Hej!

Vi är två studenter som läser till lärare på Högskolan Väst i Vänersborg. Vi heter Emma Hansson och Evelina Andersson och är nu i slutet av vår sjätte termin och ska påbörja vår C-uppsats.

Vår studie kommer att handla om hur Du som pedagog i de tidiga skolåren använder dig av naturen som en pedagogisk arena. Det är därför viktigt att vi får så utförliga svar som möjligt för att kunna göra en rättvis studie. Även om Du inte arbetar mycket med utomhuspedagogik är Dina tankar och Ditt deltagande mycket viktigt för vår undersökning. Allas åsikter och sätt att arbeta är lika mycket värda!

Vi har tagit del av forskningsetiska principer och håller hårt på Din anonymitet. Det innebär att de uppgifter som Du lämnar till oss kommer att användas i arbetet, men kommer inte att kunna ledas tillbaka till Dig. Varken skola eller enskild pedagog kommer att nämnas i arbetet och Du blir därmed helt anonym. Som informant deltar Du självklart frivilligt.

Om Du har frågor eller funderingar över något får Du gärna höra av Dig till oss. Är Du intresserad av att ta del av det slutliga arbetet? Kryssa i så fall i rutan och ange din mailadress så skickar vi arbetet under höstterminen.

Maila gärna mig arbetet

Min mailadress är:

Torsdag den 10 maj kommer vi att samla in Din enkät.

TACK på förhand för Din medverkan!

Med vänliga hälsningar

Emma & Evelina

Emma Hansson Tel. xxxx – xxx xxx emma.hansson@student.hv.se	Evelina Andersson Tel. xxxx – xxx xxx evelina.andersson@student.hv.se
---	--

Bilaga 2

Enkätfrågor om utomhuspedagogik

1. Jag är:

- Kvinna
- Man

2. När slutförde Du Din lärarutbildning?

- År
- Jag har ingen lärarutbildning
- Annan utbildning

3. Vilken klass undervisar du i?

.....

4. Hur många elever har Du i Din klass?

- Mindre än 10 elever
- 10 – 15 elever
- 16 – 20 elever
- 21 – 25 elever
- 26 – 30 elever

5. Hur ofta bedriver Du undervisning utomhus?

- Aldrig
- 1 – 3 gånger per termin
- 1 – 2 gånger i månaden
- 1 – 2 gånger per vecka
- Mer än två gånger per vecka

Svarar Du "Aldrig" kan Du hoppa till fråga 10.

6. Under vilket/vilka ämnen väljer Du att flytta ut undervisningen?

- Svenska
- Matematik
- NO
- SO
- Idrott
- Bild
- Musik
- Annat

.....
.....
.....
.....
.....
.....

10. Vad anser Du att det finns för VINSTER/FÖRLUSTER med att använda utomhuspedagogik?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

11. Har Du ytterligare något att tillägga om utomhuspedagogik, är vi tacksamma om Du gör det här.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tack för Din medverkan!

Högskolan Väst
Institutionen för individ och samhälle
461 86 Trollhättan
Tel 0520-22 30 00 Fax 0520-22 30 99
www.hv.se